

Тактика проведення спеціальної операції вимагає від працівника використання його спеціальних прийомів та навичок на високому рівні. Їх багаторазове відпрацювання дозволяє покращити рівень володіння ними за якого працівник буде почуватися впевненим в своїх можливостях, достатніх для вирішення поставленого завдання. Важливу роль має психологічна підготовка працівників поліції у навчальному закладі, яка повинна бути спрямована на формування стійкості до:

- негативних чинників службової діяльності: напруженості, відповідальності, ризику, небезпеки, дефіциту часу, невизначеності, несподіванок тощо;
- травмуючих чинників, що значно впливають на психіку: виду крові, трупів, тілесних ушкоджень та ін.;
- ситуацій протистояння: вміння вести психологічну боротьбу з особами, що протидіють попередженню, розкриттю та розслідуванню злочинів, протистояти психологічному тиску, маніпулюванню з боку, як законослухняних громадян, так і правопорушників; не піддаватися на провокації й ін.;
- конфліктних ситуацій в службовій діяльності: вміння проаналізувати внутрішні причини конфлікту, розібратися в закономірностях їх виникнення, протікання і знайти способи вирішення конфліктних ситуацій; вміння володіти собою в психологічно напружених, конфліктних, провокаційних ситуаціях.

Аналіз помилок і огріхів поліцейських у виконанні службових завдань доводить необхідність вдосконалення методів формування психологічної стійкості майбутніх правоохоронців до фрустраційного і стресогенного впливу екстремальних ситуацій професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Психологический словарь / под ред. М. Г. Ярошевского. М., 1990. 494 с.
2. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурника ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 425 с.
3. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 9: С / ред. І. С. Назарова, О. П. Петровська, Л. Г. Скрипник, Л. А. Юрчук. Київ, 1973. 840 с.
4. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 688 с.

Отримано 01.03.2020

УДК 351.74:351.753.3

ЛОПАЄВА О. М.,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
 <https://orcid.org/000-0003-1132-9357>;

БОЙКО О. І.,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;
 <https://orcid.org/0000-0002-1030-5997>

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПАТРУЛЬНИМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Розглядається актуальність застосування та використання вогнепальної зброї патрульними поліцейськими при виконанні службових обов'язків у порівнянні з європейськими країнами.

Ключові слова: вогнепальна зброя, поліцейський, професійна безпека, особиста безпека, професійний ризик, патрульна поліція.

Ускладнення криміногенної обстановки в країні неодмінно створює екстремальні умови для службової діяльності, підвищує ступінь відповідальності і особистого ризику при виконанні співробітниками поліції своїх обов'язків. Застосування вогнепальної зброї окремими категоріями посадових осіб поліції - найжорсткіша міра безпосереднього примусу. Ознака примусовості як сутнісна ознака поліцейських органів доповнюється ознакою «озброєності». Надане поліції як підсистемі виконавчої влади право застосовувати силу для досягнення законних цілей - її головна відмінна риса, що дозволяє цій структурі зайняти особливе місце в системі правоохоронних органів [1, с. 201].

Можна говорити, що з одного боку застосування вогнепальної зброї патрульними поліцейськими об'єктивно ставить під загрозу здоров'я і нерідко - життя правопорушника, з іншого - є часом єдиним способом захисту осіб, підданих злочинному посяганню, а також найважливіших інтересів суспільства і держави. Тому важливо, щоб застосування вогнепальної зброї уповноваженими на те посадовими особами здійснювалося на основі чіткої правової регламентації і в суворій відповідності з Законом. Проблема правового регулювання застосування вогнепальної зброї при виконанні службових обов'язків і забезпечення готовності до діяльності завжди займала одне з центральних місць в діяльності правоохоронних органів в цілому, і поліції - зокрема.

Так, згідно ч. 5 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу [2].

Безумовно, однією з основних функцій правоохоронних органів (в тому числі і патрульної поліції) є захист конституційних прав і свобод громадян. При цьому, поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

Дотримання підстав застосування вогнепальної зброї має значення не тільки для досягнення оптимального результату при припиненні протиправної поведінки, але і для правової оцінки дій співробітників патрульної поліції. Така оцінка дій практично завжди здійснюється після застосування ними зброї і в ході відомчої службової перевірки або у зв'язку з незаконним застосуванням вогнепальної зброї [1, с. 203].

Неоднозначність оцінки дій співробітників патрульної поліції при застосуванні ними вогнепальної зброї свідчить, що між групами норм, що регулюють застосування вогнепальної зброї, виникають суперечності, наслідками яких є необґрунтоване притягнення таких співробітників до відповідальності, в тому числі і до кримінальної. Разом з тим на тлі безперервно зростаючої насильницької злочинності зростає страх співробітників правоохоронних органів застосовувати зброю. Сучасна злочинність, поряд з небезпечними змінами в кількісних характеристиках, зазнає вкрай негативні якісні зміни у вигляді посилення її агресивності по відношенню до представників влади. Одночасно при зростанні діянь, пов'язаних із застосуванням насильства щодо співробітників патрульної поліції, зброя для відбиття нападу практично ними не застосовується.

Так, згідно ч. 9 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнєнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності [2].

Необхідність теоретичних обґрунтувань і вдосконалення правового регулювання застосування співробітниками патрульної поліції вогнепальної зброї, підвищення якості правової оцінки (кваліфікації) в інтересах вдосконалення слідчої та судової практики, співвіднесені з сучасними реаліями, є в даний час життєво важливою і своєчасною практикою.

Необхідно відзначити, що законодавство різних країн має свої особливості, що регулюють повноваження співробітників поліції щодо застосування вогнепальної зброї. Це підтверджується змістом нормативних правових актів, статистичними даними, опитуваннями громадської думки серед поліцейських і громадян. В європейських країнах досить гуманно

ставляться до застосування зброї поліцейськими, виходячи з принципу: забороняється застосовувати зброю, якщо мету можна досягти більш гуманними засобами. Так, у Великій Британії та Норвегії поліцейські несуть службу без вогнепальної зброї [3, с. 27].

Крім того, в Норвегії співробітникам правоохоронних органів, в разі втечі ув'язненого з-під варти дозволено застосовувати тільки гумові кулі, щоб не завдати тяжкі травми (це і щодо засудженого А.Б. Брейвіка, від рук якого 77 людей загинули і 151 отримали поранення) [4].

Великобританія також відноситься до тих країн, в яких поліцейські при несенні служби з охорони громадського порядку не озброєні вогнепальною зброєю. За статистичними (звітними) даними велика частина жителів Великобританії вважає, що озброїти поліцію - значить порушити головні засади її роботи. Обов'язок поліцейських у Великобританії - перед громадянами, а не перед державою. Однією з основних цілей поліції є захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені в міжнародних нормативних правових актах, зокрема в Європейській конвенції про права людини. Необхідно відзначити, що рівень злочинності із застосуванням вогнепальної зброї в Сполученому Королівстві досить низький [4].

Керуючись принципом гуманізму, дотриманням основоположних прав і свобод людини, головна ідея нормативно-правових актів (в тому числі і України) полягає в тому, що патрульні поліцейські (посадові особи), які беруть участь в реалізації функцій з підтримання правопорядку, наскільки це можливо, використовують ненасильницькі засоби, а вогнепальну зброю застосовують у виключних випадках. Вони можуть застосовувати вогнепальну зброю тільки в тих випадках, коли інші методи є неефективними або не дають будь-яких надій на досягнення наміченого результату [5, с. 87].

Станом на сьогодні залишається досі невирішеним ряд питань, пов'язаних з підставами застосування вогнепальної зброї, кваліфікацією дій співробітників патрульної поліції після застосування вогнепальної зброї. Одночасно норми, що регулюють застосування зброї зазначеними працівниками, закріплюють перелік випадків застосування зброї, у тому числі відповідальності за можливі наслідки, які можуть настати в результаті точного дотримання її положень.

Безсумнівно, що вогнепальна зброя, володіючи високою вражаючою здатністю, є предметом підвищеної небезпеки і вимагає уважного і компетентного поводження і застосування. При всій очевидній небезпеці, що виходить від непрофесійного застосування зброї, на наш погляд, в Україні не варто забороняти використовувати вогнепальну зброю патрульним поліцейським. Необхідно підвищити рівень довіри населення до органів поліції, який сприяв би надання допомоги громадянами поліцейським, повазі закону і державних органів, що забезпечують охорону громадського порядку.

Список бібліографічних посилань

1. Логачев М. Г. Правові та психологічні аспекти застосування вогнепальної зброї персоналом поліції. *Право і Безпека*. 2017. № 4. С. 199–204.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Бочек О. І. Міжнародні стандарти застосування сили та вогнепальної зброї поліцією з підтримання правопорядку. *Наука і правоохорона*. 2017. № 2. С. 25–29.
4. Рейтинг стран мира по уровню демократии // Гуманитарный портал : сайт. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/democracy-index/info> (дата звернення: 20.04.2020).
5. Волков Ю. М., Поливанюк В. Д. Проблемні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції під час виконання службових обов'язків. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 86–89.

Отримано 24.04.2020

